

ngv

Nederlandse
Genealogische
Vereniging

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Afdelingsfunctionarissen

Bestuur

Voorzitter: Peter Dijs
tel. 030–2201993 e-mail: voorzitter-aft@ngv.nl

Secretaris: vacature e-mail: secretaris-aft@ngv.nl

Penningmeester: Thijs van Veen
tel. 033–4726015 e-mail: penningmeester-aft@ngv.nl

Lid: Marcel van de Krol
tel. 033–4945110 e-mail: marcelvandekrol@hetnet.nl

Lid: vacature

Afdelingsafgevaardigden

Afgevaardigde: Thijs van Veen, voornoemd
Plaatsvervanger: Peter Dijs, voornoemd

Lezingen en Activiteiten

Coördinator: Marcel van de Krol, voornoemd

Afdelingsblad

Hoofdredacteur: Thijs van Veen, voornoemd
Redactieadres: nieuwsredacteur-aft@ngv.nl
Eindredacteur: Jelle Kaastra
tel. 030–6962934

Redacteurs: Marcel van de Krol, voornoemd
Freja Schuitemaker-Frankefort
tel. 033–4947948 e-mail: fschuite@xs4all.nl
Lex van der Linden e-mail: lvdlingen@upcmail.nl

PR-ondersteuning Freja Schuitemaker-Frankefort, voornoemd

Website www.ngv.nl (in opbouw)
Twitter www.twitter.com/NGV_AFT
Facebook NGV afdeling Amersfoort en omstreken

Omslag: Kasteel Stoutenburg, gemeente Leusden. (Museum Flehite, nr. 1005-886). Zie het artikel op blz. 54.

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Uitgave van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Amersfoort en omstreken opgericht 18 december 1971

Verschijningsgebied de gemeenten Amersfoort, Baarn, Barneveld, Bunschoten, Ede, Eemnes, Ermelo, Harderwijk, Leusden, Nijkerk, Putten, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Soest, Utrechtse Heuvelrug, Veenendaal, Wageningen, Woudenberg en Zeist. Oplage 360.

Jaargang 30

september 2021

nummer 2

Van de redactie

Helaas hebben we vanwege een gebrek aan kopij ons aprilnummer moeten laten vervallen. Pas in april 2021 kwamen onze digitale bijeenkomsten op gang en dat zien we dan ook terug in de vorm van verslagen in dit nummer.

Het bestuur hoopt vanaf september weer gewone bijeenkomsten te kunnen organiseren, uiteraard rekening houdende met de corona-omstandigheden. De meeste mensen zijn inmiddels tweemaal gevaccineerd.

Een belangrijke verandering is dat onze bijeenkomsten niet meer in de Brugkerk zullen plaatsvinden. Na ruim 10 jaren nemen we afscheid van de Brugkerk. De bijeenkomsten zullen plaatsvinden in De Koningshof in Leusden, naast winkelcentrum De Hamershof en naast de parkeergarage van dit winkelcentrum. Er is voldoende parkeergelegenheid in de directe nabijheid. Een andere verandering is dat we ook een proef willen nemen met middagbijeenkomsten. Zo zijn er in september en november bijeenkomsten vanaf 14.00 uur.

Onze afdeling viert op zaterdag 18 december 2021 haar vijftigjarige bestaan. Meer hierover, en over het jubileumnummer op blz. 40.

De redactie wenst u veel succes bij uw genealogische activiteiten, veel leesplezier en een goede gezondheid.

Thijs van Veen, hoofdredacteur

Colofon

AMERSFOORT EN OMSTREKEN verschijnt in januari, april en september. De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de ondertekende stukken. Bij overname van gegevens uit deze uitgave wordt men verzocht de bron te vermelden.

Kopij voor het volgende nummer gaarne vóór 15 december 2021 inleveren

Voor nadere instructies zie ... (de url is tijdelijk buiten werking)

AMERSFOORT EN OMSTREKEN wordt gratis aan de leden van de afdeling toegezonden. Anderen kunnen zich abonneren door betaling van € 10,- per jaar. Hiervoor krijgt men een factuur van de (landelijke) NGV.

Opmaak: L^AT_EX – Druk: Torendruk, Nijkerk

Lezingen & Activiteiten

Genealogische activiteiten in de regio

Een overzicht van de bijeenkomsten voor de komende periode. Alle bijeenkomsten van onze NGV-afdeling vinden – tenzij anders vermeld – plaats in

**”De Koningshof”,
Blekerij 33, 3831 CT in Leusden
naast de parkeergarage van winkelcentrum ”De Hamershof”**

Onze middagbijeenkomsten beginnen om 14.00 uur en de avondbijeenkomsten beginnen steeds om 20.00 uur. De zaal is ’s middags open vanaf 13.30 uur en ’s avonds vanaf 19.30 uur zodat u in de gelegenheid bent om met de leden van het bestuur of de andere aanwezigen van gedachten te wisselen onder het genot van een kopje koffie of thee. De consumpties zijn voor eigen rekening. In de hal kunt u zelf de consumpties bestellen. De PR-afdeling verzorgt een informatietafel. Al onze bijeenkomsten zijn voor iedereen, leden van de NGV en belangstellenden, vrij toegankelijk.

De activiteiten van de Oudheidkundige Vereniging Flehite (OVF) en de HCC!genealogie in onze regio zijn afzonderlijk vermeld. Omdat sommige activiteiten van de OVF en de HCC! pas in een laat stadium bekend zijn, verdient het aanbeveling om daarvoor regelmatig hun websites te raadplegen:

- <http://www.historisch-amersfoort.nl>
- <http://amersfoort.hcc-utrecht.nl>

De activiteiten van HCC!genealogie zijn voor NGV-leden gratis toegankelijk. De OVF kan aan niet-leden een toegangsprijs vragen. Wij adviseren u in die gevallen altijd duidelijk te kennen te geven dat u komt als lid van de NGV!

Datum	Maandag 13 september 2021	De Koningshof – NGV
Tijd	van 14.00 tot 16.00 uur	
Plaats	De Koningshof, Leusden	
Onderwerp	Familieonderzoek, een fascinerende hobby. Uw verborgen verleden zichtbaar	
Spreker	Antonia Veldhuis	

Vindt u het leuk/interessant te horen over hoe onze voorouders leefden? Of te vernemen hoe vriendschap kon ontstaan op een schip van de Verenigde Oost-Indische Compagnie? Waarom Nederland na de 1^e wereldoorlog veel buitenlandse kinderen opving en wat Romke in 1814 aan zijn geliefde minnaresse schreef?

Hoe start u een (nieuw) onderzoek, hoe voorkomt u dubbel werk? Welke illustraties mag u gebruiken, hoe verwerkt u alles?

Verder: wat doet u met foto's, wat staat in oude (gedigitaliseerde) kranten en hoe vertelt u familieverhalen door en waarom? Weetjes, tips en trucs.

Een feest van herkenning voor de genealoog, een bron van inspiratie voor de starters.

Antonia Veldhuis was in haar werkzame leven cartografisch tekenaar bij de Provincie Friesland. Daar verzorgt ze nog rondleidingen door het mooie Provinciehuis. Sinds 2014 houdt ze lezingen over genealogie en internet. Ze publiceert regelmatig artikelen in *Gens Nostra*, *Gruoninga* (jaarboek Groningen) en de afdelingsbladen van de NGV Friesland en

Groningen. En – jaren geleden – in het NGV-orgaan van Amersfoort. Verder schrijft ze in *Gens Nostra* over internet, tips, trucs enz. elk nummer de rubriek *Vanalles* en voor *GroninGEN* AlleM@@1Digit@@1. De teller staat op ongeveer 425. Andere hobby's zijn lezen, legpuzzels, puzzelen (o.a. Sudoku), tuinieren en tv-zien (crimi's, woonprogramma's, Friends en Young Sheldon). Verder jureerde ze jarenlang amateurtoneel in Fryslân.

Datum	dinsdag 12 oktober 2021	De Koningshof – NGV
Tijd	van 20.00 tot 22.00 uur	
Plaats	De Koningshof, Leusden	
Onderwerp	Spionnen in de Republiek	
Spreker	Anne Doedens	

Volgend jaar is het 350 jaar geleden dat ons land onder de voet werd gelopen door de Fransen en dat Michiel de Ruyter een grote Engels-Franse vloot moest weerhouden van een landing. Dr. Anne Doedens is bij de herdenkingsfestiviteiten betrokken en publiceert daarover twee boeken met bijzondere vondsten. Een daarvan gaat over een door hem ontdekte briefwisseling van Engelse spionnen en verspieders in de Republiek, die achterhaalden waar de Nederlandse vloot lag, hoe sterk hij was en die verder de sfeer in de Republiek beschreven. Het is een bron die alleen daarom al belangrijk is, omdat de Engelse kant van het Rampjaar op deze manier voor het eerst beschreven wordt. Het boek zal eind dit jaar/begin 2022 verschijnen, de lezing is in feite een primeur.

Vooraf aan deze lezing vindt eerst een korte afdelingsledenvergadering plaats. De agenda voor deze afdelingsledenvergadering, het verslag van de vorige ALV en de jaarverslagen zullen per e-mail naar de leden verzonden worden.

Datum	Donderdag 18 november 2021	De Koningshof – NGV
Tijd	van 14.00 tot 16.00 uur	
Plaats	De Koningshof, Leusden	
Onderwerp	Persoonsbewijzen en distributiestamkaarten	
Spreker	John Rutte	

De lezing wordt gehouden door John Rutte, die van kinds af aan WO-2-materiaal verzamelt. Zijn verzameling kent een grote diversiteit, van documenten tot aan speldjes en van gebruiksvoorwerpen tot aan memorabilia.

Veelal zijn uit de WO-2-periode persoonsbewijzen, distributiestamkaarten en voedselbonnen bewaard. Op deze documenten staan verscheidene aanduidingen. Maar wat betekenen nu al die letters, cijfers, stempels en zegels op deze documenten en wat is de relatie tussen deze documenten? Voor genealogen bevatten deze documenten daarom waardevolle informatie en pasfoto's.

Agenda van de bijeenkomsten van:

HCC!genealogie, werkgroep Amersfoort – Elke derde maandag van de maand in het Kerkelijk Centrum De Brug, Schuilburgerweg 2, 3816 TB in Amersfoort. Openingstijden: van 19.30 tot 22.00 uur.

Hier kunt u terecht voor al uw computervragen, ook niet-genealogische. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de HCC-website <http://amersfoort.hcc-utrecht.nl>.

Gouden jubileum van onze afdeling

door Thijs van Veen

Onze afdeling viert op zaterdag 18-12-2021 haar vijftigjarige bestaan. Het bestuur is nog volop bezig met de organisatie van een jubileumbijeenkomst. De informatie hieromtrent is op dit moment nog niet volledig. De locatie moet nog worden vastgelegd. Deze jubileumbijeenkomst is alleen bedoeld voor onze leden. De leden zullen t.z.t. per e-mail over deze jubileumbijeenkomst op zaterdagmiddag 18-12-2021 geïnformeerd worden.

Bij een jubileum hoort ook een jubileumnummer van ons afdelingsblad. De redactie heeft hiervoor een thema gekozen: *een criminele voorouder*. Hebt u een voorouder of familielid uit uw stamboom die ver-

oordeeld is voor een misdaad of misdrijf? Dan kunt u ongetwijfeld een verhaal schrijven over de ten laste gelegde overtreding en/of over de rechtsgang. Is uw voorouder veroordeeld? Welke straf (boete of gevangenisstraf) heeft deze persoon gekregen? Wat kunt u nog meer schrijven over het leven van deze persoon? Let er wel op dat de betreffende personen niet meer in leven zijn, in verband met de privacy. Ons jubileumnummer zal begin januari 2022 verschijnen, dus na onze jubileumbijeenkomst. Wilt u uw bijdragen voor dit jubileumnummer uiterlijk 15-12-2021 sturen naar het redactieadres nieuwsredacteur-aft@ngv.nl?

Van uw voorzitter

door Peter Dijs

Toen ik in 2017 werd gekozen als voorzitter van de NGV afdeling Amersfoort en omstreken en het stokje overnam van Willem van Maren die het al 18 jaar had gedaan, was er sprake van een functionerende afdeling met een werkzaam bestuur. De eerste die kort daarna afhaakte was Arie van Herk, die verhuisde als secretaris naar het Hoofdbestuur van de NGV. We vonden in de persoon van Henk van de Streek een goede gemotiveerde opvolger die helaas als gevolg van gezondheidsproblemen moest afhaken. Kern van het bestuur wordt gevormd door Marcel van de Krol, Thijs van Veen en mijzelf. We hopen binnenkort het bestuur weer te versterken met een secretaris. Met onze Freja Schuitemaker die de rol van gastvrouw op onze bijeenkomsten blijft vervullen hopen we u, samen met de redactie van ons afdelingsblad, adequate dienstverlening te bieden. Maak er gerust gebruik van. En voelt u zich geroepen ook deel te willen uitmaken

van ons team: laat het mij of één van de andere bestuurders weten.

Een zware wissel werd op het hoofdbestuur van de NGV getrokken: een te kleine bemensing qua bezetting van de functies, problemen met de website die tot op heden niet voorziet in een afdelingswebsite voor onze afdeling. Ook het financiële reilen en zeilen en de verantwoording aan de leden liepen averij op. Twee kascommissies, die van 2019 en die van 2019 en 2020 moesten tot de conclusie komen dat de benodigde gegevens om hun taak op verantwoorde wijze uit te voeren niet werden verstrekt. Dit leidde tot een bestuurscrisis die helaas nog niet is opgelost. Het nieuwe bestuur is volop doende dit op te lossen en daaruit voortvloeiende schade te beperken. In gedoe heeft niemand zin. Ook wij niet en we hopen natuurlijk dat we de problemen op korte termijn achter ons kunnen laten.

De maatregelen van de Nederlandse re-

gering in het kader van de bestrijding van het coronavirus hielden in dat we geen fysieke bijeenkomsten meer mochten organiseren. Dit is tenslotte een speerpunt voor de NGV-afdelingen, ook de onze. Deels is dit opgevangen door zoomachtige meetings waaraan iedereen die zich meldde kon meedoen. Eerst samen met de afdeling Utrecht, later ook enkele door Thijs en Marcel verzorgde lezingen. We hopen dan ook dat door versoepelingen van de maatregelen het opnieuw opleggen van lockdowns dit najaar zal uitblijven. Zeker nu we dit jaar 50 jaar bestaan en om dat met een feestelijk tintje te kunnen vieren. We zijn nog bezig met het onderzoeken van de mogelijkheden.

Ook maak ik hier melding van het overlijden van ons oud-bestuurslid Dick Regtien. Onze afdeling is Dick veel dank verschuldigd voor zijn vele werkzaamheden. Als secretaris, waarnemend voorzitter, vicevoorzitter en als organisator van activiteiten en bijeenkomsten, taken waaraan hij op inspirerende en gewetensvolle wijze invulling gaf. Tijdens de bestuursvergadering van 10 juli 2004 nam Dick afscheid waarbij hij door

mijn voorganger Willem van Maren uitvoerig in het zonnetje werd gezet. In dit afdelingsblad vindt u een door onze Thijs van Veen, die bij de begrafenis aanwezig was, geschreven in memoriam.

Tenslotte heeft de oplevering van een genealogie cursus door een werkgroep van de NGV onder leiding van Dick Waalboer gestalte gekregen. Informatie daarover kreeg u via onze nieuwsbrief die regelmatig digitaal door onze Thijs van Veen wordt verzonden. Dit doen we vanuit het regio-overleg samen, waarbij onze collegae van de afdeling Utrecht het voortouw hebben genomen. Wat we nog zoeken zijn leden vanuit onze afdeling die een bijdrage willen leveren door mee te willen draaien in de poule van docenten die de cursus geven. Indien hiervoor belangstelling is, laat het weten op het e-mailadres: padijs@icloud.com.

Gezien de ontwikkelingen een kort voorwoord: de mensen die nu het hoofdbestuur vormen zullen u op heel korte termijn informeren over de stand van zaken.

Tenslotte: blijf gezond en natuurlijk hopen we u persoonlijk te mogen begroeten.

Reizen in de 19^e eeuw

Lezing door Jan Jaap Harts op 10 februari 2021. Thijs van Veen doet verslag.

Op 10 februari 2021 hield Jan Jaap Harts een lezing over een reis van zijn betovergrootvader Jacobus Gerardus van Nifterik (1833–1910), die hij maakte in januari 1858.

Deze videolezing werd gevolgd door ruim 60 mensen, leden van afdeling Utrecht, afdeling Amersfoort en van andere afdelingen.

De reis van Jacob van Nifterik ging van Ellewoutsdijk (Zuid-Beveland) naar Nijmegen. Jacob reist twee nachten en een dag door het land, via de postboot, de postkoets, de trein, de roeiboort, boerenwagens, lopend en de veerboot. Het is heel koud, het heeft gevoren.

Jacob van Nifterik schreef in 1907 zijn levensbeschrijving, waaronder het reisverhaal. De vader van Jan Jaap Harts heeft een gedeelte hiervan gestencild. Dit wordt nu bewaard bij het Stadsarchief Amsterdam.

De reis van Jacob van Nifterik is een onderdeel van de in 2016 door de VPRO opgenomen documentaireserie Onzichtbaar Nederland, waarin Jan Jaap Harts zijn betovergrootvader nareisde. Voor wie het filmfragment nog een keer wil zien: ga naar vpro.nl en vul in het zoekscherm in: "van Zeeland naar Nijmegen" (met de dubbele aanhalingstekens voor en na de zoekwoorden).

Het verhaal gaat over de vervoersmogelijkheden in de 19^e eeuw. De aanleg en de ontwikkeling van het wegennet komen aan bod. En natuurlijk de aanleg van de spoorwegen: in 1839 wordt de lijn Haarlem naar Amsterdam aangelegd.

In 1820 kwam de eerste omnibus. En in 1818 de eerste loopfiets. Het was een boeiende lezing waarin een beeld werd gegeven van de reismogelijkheden van onze voorouders en de voortdurende ontwikkelingen en uitbreidingen.

Literatuur

Het boek *De eenwording van Nederland* door Hans Knippenberg en Ben de Pater, Uitgeverij Sun, 2011, geeft het meest complete beeld van reizen in de 19^e eeuw. Hierin is ook een fragment van de reis van Jacob Niftrik opgenomen.

Jan de Vries schreef in 1981 een boek over de trekvaart in Nederland: *Barges & Capitalism, passenger transportation in the Dutch economy (1632–1839)*, uitgegeven door Hes Publishers, Utrecht.

Met dank aan Yvonne Jansen van de NGV afdeling Utrecht.

Online-museum De Bilt

Lezing door Dick Berents en Anne Doedens op 10 maart 2021. Thijs van Veen doet verslag.

Het Online Museum De Bilt is een website over de geschiedenis en het erfgoed van de gemeente De Bilt, die in de zomer van 2018 werd gelanceerd. Op de afdelingsavond van 10 maart 2021 vertelden de heren Dick Berents en Anne Doedens, twee gedreven historici en initiatiefnemers van het online-museum, over het unieke concept van het museum en over een aantal thema's uit de collectie.

Het museum wil bij een breed publiek interesse wekken voor de geschiedenis van De Bilt. De pagina's hebben allemaal de vorm van een "plaatje met een praatje": een mooie afbeelding van een lokaal erfgoed-

stuk, een persoon of gebeurtenis, met een beknopte tekst waarin het verband wordt gelegd met de "grote", vaderlandse of wereld-geschiedenis. Hierdoor wordt de geschiedenis tastbaar en gaat ze leven. "Het grote in het kleine en het kleine in het grote" zoals Anne Doedens zei. De pagina's zijn op verschillende manieren geordend. Zo kan de bezoeker de geschiedenis van één van de zes woonkernen van De Bilt volgen, of juist alle pagina's over een bepaalde periode bekijken, maar er zijn ook een aantal "virtuele rondleidingen" over thema's als de adel, industrieel erfgoed, oude kaarten, de oorlog en de bevrijding.

Genealogisch onderzoek en horigheid

Lezing door Paul op den Brouw op 7 april 2021. Samenvatting door de spreker.

Op woensdagavond 7 april 2021 hield Paul op den Brouw een videolezing over genealogisch onderzoek en horigheid. Nadat wij (de afdeling Amersfoort en omstreken) al drie keer een videolezing van de afdeling Utrecht hadden bezocht besloten wij het nu zelf te organiseren. Dit is goed gelukt en er waren 49 deelnemers die het thuis bekeken met het programma Jitsi. Dit hoefde

men niet te installeren. Een klik op de toegestuurde link was voldoende om de lezing te volgen.

Hierna volgt het door Paul op den Brouw gemaakte verslag:

Onderzoek naar onze voorouders vóór 1800 begint meestal met het bestuderen van archiefbronnen, zoals doop-, trouw- en begraaftboeken (dtb). Wanneer deze bron-

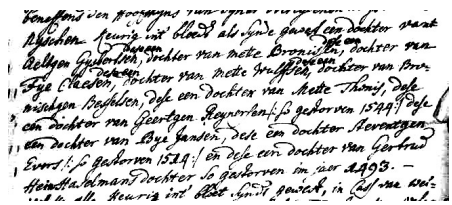
nen volledig zijn en wanneer de voornamen, achternamen of patroniemen niet al te veelvuldig voorkomen kan vaak al snel een nieuwe generatie toegevoegd worden aan de voorouderreeks. Op de Noordwest-Veluwe dekt een doop- of trouwboek al gauw het grootste deel van de inwoners van plaatsen of dorpen af, waardoor de kans dat een nieuwe generatie voorouders onvindbaar is afneemt, tenzij die in een andere plaats of in een ander dorp gezocht moet worden. Dan dienen de bronnen van deze plaatsen of dorpen te worden onderzocht. Toch kan het onderzoek bemoeilijkt worden door het gebruik van veel voorkomende patroniemen zonder achternamen of door ontbrekende bronnen in deze tijd. Alleen afgaan op kandidaat-voorouders op basis van patroniemen en vernoeming van kinderen is een hachelijke zaak. Dan wordt het moeilijker om te bepalen welk het juiste ouderpaar is van een verre voorouder.

Archieven die handelen over de horigheid, dat wil zeggen over horige personen en horige goederen, zoals boerderijen en land, vormen een belangrijk alternatief voor dtb-boeken. Zeker wanneer de horigheid wijdverbreid was, zoals op de Veluwe. Horige archiefbronnen zijn gestoeld op genealogie. Immers de *horige status* erfden kinderen van hun moeder als die horig was. De meisjes in het gezin van de horige moeder gaven die status weer door aan hun kinderen, enzovoort. Voor de heer van die horigen was het belangrijk om de matrilineaire afstamming te kennen en vast te leggen. Horigen betekenen namelijk inkomsten voor de heer, zoals bijvoorbeeld hoofdtins, keurmede of versterf, die horigen of hun nabestaanden moesten betalen. Behalve deze persoonsgebonden verplichtingen bestonden er ook allerlei verplichtingen gekoppeld aan het horige goed of horige land dat een horige bezat. De heer had dus ook belang bij een goede registratie van de bezitters van zijn horige goederen en van hun aan het goed of

de grond verbonden betalingen. Tot die verplichtingen behoren onder andere: het betalen van (grond-)tinsen, tienden, stedigheid (jaarlijkse erfpacht als deel van de oogst), investituur of belening met het goed, oprukking, en dergelijke. Het horig bezit ging bij voorkeur over van vader op zoon, eventueel op de dochter of een neef of nicht. Door de achtereenvolgende bezitters chronologisch op een rijtje te zetten wordt vaak een patrilineaire afstammingsreeks zichtbaar. De wereldlijke of geestelijke heer voerde daarom een nauwkeurige administratie om zijn inkomsten veilig te stellen.

Horige personen

Het voordeel van de bestudering van horige archieven is dat de onderzoeker regelmatig meerdere generaties voorouders in één enkel document kan vinden. Een van de fraaiste voorbeelden daarvan is een akte in het Archief van de Kelnarij van Putten, die zich bevindt in het Gelders Archief (GA).

Fragment van de memorie van 1746 (Gelders Archief [GA], 0324 Archief Kelnarij van Putten, inv. nr. 121, Oldenaller)

De Kelnarij van Putten stond onder leiding van de kelner en enkele huisgenoten, die optraden als rentmeester voor het in Duitsland te Paderborn gelegen klooster Abdinghof. Door schenkingen verkreeg dit klooster in de middeleeuwen veel goederen en land op de Noordwest-Veluwe. Het centrum van die goederen wordt gevormd door Putten, Nijkerk, Voorthuizen en Ermelo. Het gaat om meer dan honderd goederen, meestal boerderijen, en om land, bijvoorbeeld in de Arkemheen. De kelner beheert al deze goederen en houdt de admini-

stratie van alle bezitters en horigen verbonden aan deze goederen bij.

Wat leert deze akte ons? De kelner Christianus Reherman verzoekt in augustus 1746 aan de scholt van Putten, Geurt van Diermen, of hij een van zijn onderschouten opdracht kan geven om zich bij Lambert Elbersen te vervoegen. Lambert is boer op het Huis Oldenaller. De kelner vraagt hem om binnen veertien dagen naar de kelnarij te komen om de keur, ook wel keurmede genoemd, en de hoofdtins van zijn overleden vrouw Nyschen te betalen. Zij was horig *in het bloed*. Dat wil zeggen dat zij de horige status geërfd heeft van haar moeder en zij weer van haar moeder, enzovoort. De kelner voert tien generaties voormoeders van Nyschen op om dat te bewijzen. Helemaal terug tot 1493 wanneer haar oudste voormoeder is overleden.

De kelner laat aan Lambert Elbertsen meedelen dat hij recht heeft op de keurmede, het beste stuk uit haar nalatenschap (een paard, een koe, de beste kleren of iets anders van waarde). De nabestaanden kopen meestal de keur terug van de kelner, zodat de kelner de inkomsten niet meer in natura ontvangt zoals vroeger. Ook verlangt de kelner betaling van de hoofdtins. Hoofdtins is het bedrag dat de horige jaarlijks aan de kelner betaalt als erkenning van zijn of haar horige status. De kelner geeft tevens aan dat hij eventueel Lambert voor het gericht zal dagen als hij niet vrijwillig betaalt. De onderschout, Anthony Ackerman, keert terug met het antwoord van Lambert dat hij hier niets mee te maken heeft. Hij zegt dat de kelner maar de kinderen van zijn vrouw moet aanspreken op de verlangde betaling. Lambert heeft geen kinderen met Nyschen. Voor beiden is dit hun tweede huwelijk. Dus schuift hij deze eis naar de familie van zijn vrouw.

Elf nieuwe generaties voorouders is misschien wel het mooiste voorbeeld met de meeste generaties dat te vinden is in dit kelnarijarchief, maar zeker niet het enige.

In de inventarisnummers 257, 260A, 260B, 260C en 261 zijn ruim 800 matrilineaire grote en kleine fragmentparentelen van horigen en hun horig nageslacht in vrouwelijke lijn te vinden. Terwijl bij het Staatsarchief te Münster in het archief van de Abdinghof Akten, inventaris nummer 434 en 441, honderden aantekeningen over de verwanten van overleden keurmedigen aanwezig zijn. Voor de inventarisnummers van kelnarij betekent dat tegenwoordig zoeken in de digitaal beschikbare bronnen bij het Gelders Archief (0324 Archief van Kelnarij van Putten, inv. nr. 260A, 260B en 260C en 261). De gegevens uit het Staatsarchief zijn in druk verschenen van de hand van E.L. Steinmeier, *Het register van de overleden keurmedigen van de Kelnarij van Putten, 1389–1681* en uitgegeven door de Vereniging Veluwe Geslachten.

Horige goederen

De administratie van horige goederen van het klooster Abdinghof is terug te vinden in het Archief van de Kelnarij van Putten onder inventarisnummers 251 (gevrigde en leengoederen) en 268 (volschuldig hofhorige abtsgoederen).

Afstammelingen van de naamgever van dit goed Maes Hermsen, die het in 1457 bezat, zijn in mannelijke lijn Berendt Maesen (1501), Reijner Berentsen, Berent Reijnersen, Reijner Berentsen, Wijnold Reyersen (1618) met zijn kinderen Rengertje en Marritje Wijnen.

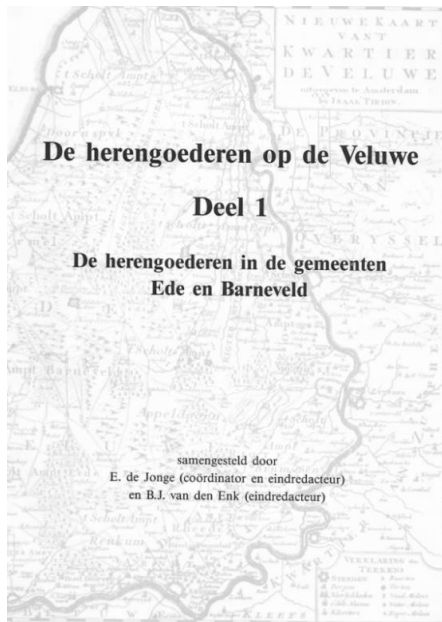
Behalve de opeenvolgende bezitters geeft deze registratie een opsomming van het bij dit goed behorende land: *Bestaet met hujs en hoffstede hoog en lage landen well in 20 morgen, te weten 't Enck bij 't hujs ad 4 morgen de camp bij Breunis Besselschen Hofstede 2½m. d'Hoeve ad 1½m., den Kaeleers ad 1½m., die Perichen ad 2½m., 't Houtien 't Elsgatien 2 m., 't Goor 2 m., d Twemaeten 4 m 't Grootjen 2 m. Item noch eene andere stuckjes.*

Andere heren van horigen

Behalve het klooster Abdinghof bezat ook het klooster te Werden veel goederen in deze regio. In 1559 zijn al deze goederen definitief overgegaan naar het klooster Abdinghof. Het klooster te Elten had eveneens veel goederen in Nijkerk en Putten. Soms dragen die dezelfde naam als goederen van de Abdinghof. De stichter van het klooster Abdinghof, bisschop Meinwerk, erfde rond het jaar 1000 uitgestrekte bezittingen van zijn vader Imad op de Veluwe. Van zijn moeder Adela kreeg hij vele goederen in Gelderland. Bij de wijding van zijn klooster schonk hij het zijn vaderlijk erfdeel. Zijn zuster Adela schonk haar erfdeel aan het klooster te Elten, waar zij non was. Daardoor zijn de goederen van Paderborn en Elten vrijwel van dezelfde natuur. Later kregen deze goederen andere namen als gevolg van splitsing of verdwijning van het goed of de komst van nieuwe bezitters. Ook van het bezit van het klooster van Elten is een deel van de administratie bewaard gebleven. In het Archief van de Gelderse Rekenkamer bevindt zich een leenregister (inv. nr. 1561) en in het werk van N.C. Kist, Necrologium en Tynsboek van het Adellijk Jufferenstift te Hoog-Elten, zijn gegevens over Eltense horigen en goederen te vinden. Er zijn nog diverse andere *geestelijke heren* die ook op de Veluwe goederen bezaten, zoals de Hof van Xanten te Putten en het Kapittel van St. Marie te Utrecht in Huinen te Putten.

Niet alleen geestelijke heren waren bezitters van horige goederen. De Hertog van Gelre en later de Gelderse Rekenkamer administreerde leen-, heren- en tinsgoederen op de Veluwe. De archiefbronnen met gegevens over deze leengoederen zijn bewerkt door mr. J.J.S. baron Sloet en dr. J.D. van Veen in de serie Leenaktenboeken van het Vorstendom Gelre en het Graafschap Zutphen, Het Kwartier van Arnhem, Arnhem S. Gouda Quint 1917. De herengoederen

zijn bewerkt door een werkgroep o.l.v. E. de Jonge en B.J. van den Enk onder de titel van *De herengoederen op de Veluwe*, delen 1 t/m 5, uitgegeven door de Vereniging Veluwse Geslachten.

Omslag van deel 1 van *De herengoederen op de Veluwe*

Processen

De horigheid op de Noord-West Veluwe heeft geduurd tot 1811. Met het verstriken van de eeuwen is de horige status van personen en goederen steeds vaker in twijfel getrokken en bestreden. In de *Geregistreerde Processen van Veluwe* (CPH) en de *Civiele Processen* voor het Hof van Gelre zijn veel rechtszaken te vinden over het bezit van horige goederen. Bij deze rechtszaken werd veelvuldig gebruik gemaakt van bewijsstukken, zoals oude belenings-, transport- of eigendomsakten, waarvan een kopie gemaakt is. In processen worden regelmatig genealogische fragmenten opgenomen om relaties tussen bezitters van delen van een goed inzichtelijk te maken. Deze rechtszaken vor-

men dan ook een rijke bron voor genealogisch onderzoek.

Tot slot

Hiermee hoop ik duidelijk gemaakt te

hebben dat *horige* bronnen een zeer belangrijke rol kunnen spelen bij het opvoeren van voorouderreeksen met oudere generaties. Voor verdere informatie zie: odeeby.wordpress.com

Macht, malaise en migraties. Begon zo de opstand? Tussen 1500–1700 in de Zuidelijke Nederlanden en Frankrijk

Lezing door Robert Philippo op 16 april 2021. Verslag door de spreker.

- Macht in West-Europa, in de Nederlanden, in Frankrijk.
- Malaise in West-Europa en in de Nederlanden.
- Migratie, 6 belangrijke perioden, de reizen, zijn de tijden veranderd . . . ?

Voorwoord

Robert Philippo is gespecialiseerd in (genetisch) genealogisch en historisch onderzoek in de oude 17 Provinciën zoals de graafschappen Vlaanderen, Artesië en Henegouwen, hij werkt samen met Belgische en Franse genealogische en historische verenigingen. Tevens DNA-adviseur van de DNA-groep Franco Pays-Bas. Hij gaat hier in op de economische, maatschappelijke, politieke en religieuze oorzaken van de opstand en het verloop van de migraties in de turbulente periode tussen 1500 en 1700 uit onze gezamenlijke geschiedenis van de toenmalige Republiek der 17 Verenigde Nederlanden en die van Frankrijk.

Introductie

In Nederland zijn generaties eeuwenlang op school geconfronteerd met de wel-dadigheden van het calvinisme, de Oranjes, de opstand en de 80-jarige oorlog. Het werd ons met de paplepel ingegoten. Religieus vierden wij in 1566 het “wonderjaar” en later de protestantse overwinning op de moederkerk. Prins Maurits koos in 1619 voor Gomarus en bracht het calvinisme tot staatsgodsdienst. Militair veroordeelden wij de wreedheid van de Spanjaarden, de hertog van Alva en koning Philips II. Wij verheer-

lijkten de geuzenhelden die Den Briel innamen en met het turfschip Breda inpakten, de trotse geuzenpenning met “liever Turks dan Paaps”, de uitspraken “bij Alkmaar begint de victorie” of “op 1 april verloor Alva zijn bril” kennen wij allemaal. De oorlog die volgens verhalen met een glorieuze overwinning begon in Heiligerlee maar feitelijk startte bij het debacle van Rhein-Dalen. Herkent u die mooie wandplaten van school? Met oranje-blauw-bleu vaandels en banieren, officieren met divers gekleurd pluimage op de helmen trots staande of zittend te paard bij een beleg dat uiteraard gewonnen werd. Zo keken wij als overwinnaars generaties lang tegen die tijd aan, werd een mythe geboren? Hoe keek men in de Zuidelijke Nederlanden zoals de graafschappen Artesië, Vlaanderen en Henegouwen tegen deze ontwikkelingen aan? Wat was het ontstaan van deze ontwikkelingen?

Ging het wel om religie, was religie wel de hoofdreden of slechts een vehikel tot chaos en opstand naar politieke macht? Wat was er nog meer aan de hand alvorens in 1566 alles uit de hand liep? Waar rommelde het nog meer in Europa en wat was de invloed daarvan op de opstand? Waren wij feitelijk wel overwinnaars en waarvan?

Macht

Het Habsburgse Rijk, van Spanje tot en met Duitsland en van de 17 provinciën naar Zuid-Italië. Zelfs in Azië en Amerika was het aanwezig, het land waar de zon nooit onder ging. Hoe hou je zo'n groot

rijk bij elkaar? Met twee instrumenten, absolute macht via vazallen en geweld en de imaginaire werkelijkheid van de religie als lijm tussen de volkeren, valt er één weg dan stort alles ineen. Ingeklemd zat Frankrijk, een zwak land met een feodaal systeem. De Franse koning bezat slechts Parijs en Ile de France, de rest was in handen van de machtige adel en de kerk. En Engeland was dan Rooms en dan weer Protestants. In alle gevallen was zo'n 98% van de bevolking horrig of zogenaamd vrij. De adel en de geestelijkheid pikte ieder zijn deel van het volk. In het feodale systeem was de koning zwak en hadden de geestelijkheid en de adel het te vertellen. In het absolute systeem was de adel verworden tot hofadel en de geestelijkheid een belangrijke politieke partner voor de monarch.

In Frankrijk leidde het tot 8 religieuze oorlogen die eerder politiek dan religieus waren met zwakke koningen, geïntervenieerd door Filips II en Elisabeth I. In de Nederlanden waren gouverneurs en commandanten geplaatst, om het gebied aan te sturen in afwezigheid van Filips II, hij was medeveroorzaker van de malaise en migratie. Karel V en Filips II, absolute heersers, oorlogvoerend en corrupt in de overtreffende trap. Filips onderscheidde zich van zijn vader door aanstelling van Spaansgezinde vazallen in de instituten van de 17 Provinciën, dit tegen het zere been van de landadel alhier. In Engeland zat Marie Tudor (rooms) op de troon en daarna de gematigde Elisabeth I van Engeland.

Er waren hoge en lage geestelijken. De hoge geestelijken waren de kardinalen en bisschoppen, de lage geestelijken waren de monniken, priesters en nonnen. In conflicten tussen standen was de geestelijkheid soms ook verdeeld: de hoge geestelijkheid, meestal afkomstig uit de aristocratie, was vaak op de hand van de adel en de monarch, de lage geestelijkheid dicht bij het 'gewone volk' koos vaak voor de derde stand, maar

bij absolute heersers werd dat steeds moeilijker te handhaven.

Was er geen boekdrukkunst geweest dan had het niet zo hard gelopen met de scheuring in de kerk. Johannes Gutenberg vond de smartphone van de middeleeuwen uit. Door het drukwerk werd de bijbel vertaald, kwamen er vlugschriften en later hagenpreken en konden de mensen eindelijk lezen en horen dat God hen liefhad in plaats van dat ze zondig waren en aflaatbrieven moesten kopen. Luther de hervormer met zijn stellingen wilde de kerk van binnen uit hervormen waarbij de vorst het hoofd der kerk bleef. Daardoor konden Lutherse migranten bij vele vorstendommen terecht. Voorbeelden van vorsten en hervormingen zoals Luther voorzag zijn nu nog te zien in Engeland en Denemarken. Menno Simons, de communist, wilde geld en goed verdelen en stelde dat de vorst geen hoofd van de kerk mocht zijn, dat was alleen god. Vele proletariërs hingen deze religie aan, maar werden sterk vervolgd en hadden moeite met het vinden van onderdak aan de migratieroutes. En Calvijn, de zwart-wit denker, de radicale democraat, accepteerde de vorst niet, stuurde zijn religie als een soort van leger aan, een instituut. Ook de Calvinisten hadden problemen met het vinden van onderdak tijdens de migraties. In Nederland is dat de religie met vele vertakkingen geworden, veranderingen in uitleg van het woord. In mijn gemeente zijn wel 20 religies, van kerkgenootschappen tot huiskamer geloof, er is geen geloof zo verdeeld als het calvinisme. Wij hebben zoveel religies in Nederland als dat er kaasmerken in Frankrijk zijn zegt men wel eens gekscherend.

Malaise in de Nederlanden

Aanleidingen tot de malaise waren divers en leiden steeds tot discussies tussen historici. Ik ben van mening dat het ontstaan van het Wonderjaar (zoals dat bij ons wordt genoemd) of de Revolutie der Geuzen

(zoals dat in het zuiden wordt genoemd) in Vlaanderen in 1566 door de absolute macht en de schrijnende politieke, militaire, economische, sociale en religieuze situatie veroorzaakt zijn. De inname van de Engelse foothold Calais door François de Guise en de handelsbarrière tussen Engeland en het vasteland deed de lakenindustrie de das om. Het eens zo rijke Vlaanderen werd door een zware economische malaise getroffen. De oorlog tussen Zweden en Polen veroorzaakte grote problemen met de graanvoorziening aan West-Europa vanuit de graanschuur Polen waardoor de graanprijzen de pan uit rezen. De kleine ijstijd welke in die jaren plaatsvond en de pest in vele steden gaven nog een zetje in de ingezette neergang. De belastingen werden steeds verhoogd om de militaire acties van Filips II te betalen en de inquisitie ingezet om andersdenkenden te straffen. De adel was verworpen tot hofadel, Filips II had ze niet meer nodig voor het besturen van zijn koninkrijk. In tegenstelling tot zijn vader zette hij de landadel aan de kant en plaatste Spaanse vriendjes aan het hoofd van vele instituten en adviseurs. De landerijen werden steeds minder waard omdat het goud uit Amerika de standaard was geworden. Door de malaise kreeg de landadel minder opbrengsten van de bevolking in hun gebieden. Uiteindelijk kwam de situatie tot ontploffing door deze ontevreden landadel die haar zin bij het compromis in april dat jaar niet van Filips II kreeg. Deze adel en de (water en bos) geuzen profiteerden van de situatie door met elkaar deals te sluiten over de buit van het roven en plunderen van kerkelijke bezittingen welke uitbarstte in een enorme volkswoede gevoed door ophitsende hagenpreken en veel bier. Wat heel Vlaanderen en een deel van de Nederlanden raakte en tot de revolutie der Nederlanden leidde. Door deze malaise zijn in de loop der decennia daarna enorme migratiestromen tot stand gekomen die hun weerga niet kenden.

De malaise ging ook Amersfoort niet voorbij. Vermoedelijk was er veel werkloosheid in Amersfoort tussen 1570–1595 en dan vooral onder de vrouwen. De rol van de vrouw als medeproducent ging steeds meer achteruit en zou rond 1600 vrijwel zijn uitgespeeld. Er waren veel marginale figuren in Amersfoort op het einde van de zestiende eeuw. Vagebonden, vluchtelingen voor oorlogsgeweld, Habsburgse huursoldaten die rondzwierven en het platteland plunderden, en waarschijnlijk waren er veel werklozen en bedelaars. De regenten wilden hen in het gareel krijgen. Ambachtslieden hadden soms zo weinig inkomsten dat ze weliswaar leerlingen aannamen maar hen niet konden betalen, ze stuurden hen de straat op om te bedelen. Er liepen bedelende en straatschennende kinderen door Amersfoort.

In Frankrijk

Het protestantisme had tot het midden van de zestiende eeuw geen rol van betekenis gespeeld in Frankrijk, waar Johannes Calvijn (1509) was geboren. Van toen af ging echter binnen een periode van iets meer dan tien jaar de helft van de Franse adel over tot het calvinisme. De redenen voor deze bekering liepen sterk uiteen, sommigen deden het uit overtuiging, anderen uit afkeer van de kerk en diegenen die hun oog op de bezittingen van de kerk hadden laten vallen. Tot de bekeerlingen hoorde het huis Bourbon, een van de machtigste facties in Frankrijk en later koningen van Frankrijk.

De grote beeldenstormcrisis in Frankrijk vond plaats tijdens de eerste religieuze oorlog. Deze eerste oorlog startte met de massamoord op hugenoten in het plaatsje Vassy door François de Guise. In de steden die door de protestanten werden ingenomen werden de religieuze gebouwen systematisch vernield. Het beeldenstormgeweld ging vaak tot het geheel verwoesten van kerken. Prestigieuze monumenten als de basi-

liek van Saint-Martin de Tours of de kathedraal van Sainte-Croix d'Orléans werden zeer beschadigd of vernietigd. Het klooster van Jumièges, de kathedraal van Saint-Pierre d'Angoulême, de basiliek van Sainte-Marie-Madeleine de Vézelay werden geplunderd. In 1566 waren Vlaanderen en de Nederlanden aan de beurt met zo'n 400 stormen per maand en vele doden.

Op 10 april 1677 leverden de troepen van Lodewijk XIV en de troepen van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden onder leiding van de jonge en onervaren stadhouder Willem III (de latere koning "Bill" van Engeland) slag in de buurt van de Frans-Vlaamse stad Cassel (Kassel). Vandaar dat de Slag aan de Peene ook de Slag bij Kassel genoemd wordt. Deze oorlog werd bekend als de Hollandse Oorlog of Frans-Nederlandse oorlog. Aanleiding was de belegering van de stad Saint-Omer door het Franse leger. Het Hollandse leger was met toestemming en minimale hulp van Carlos de Gurra, gouverneur van de Spaanse Nederlanden, gekomen om Saint-Omer te ontzetten. De slag eindigde met een overwinning van het Franse leger. Het Staatse leger trok zich na de slag terug. Vlaanderen was toen voorgoed voor de Nederlanden verloren. In het dorp Noordpeene herinneren een gedenkzuil en een bezoekerscentrum, "La maison de la Bataille" (Huis van de Slag aan de Peene), aan deze gebeurtenis.

Migraties

Hier volgen de meest spraakmakende migraties tussen 1500 en ca. 1700:

1^e migratie, 1520-1540. In 1518 werd in Antwerpen geïntroduceerd, reformateur, hervormer van binnen uit. Volgelingen heten lutheranen, het zijn edelen, monniken en rijke poorters, die konden lezen. Gezag: het absolutisme van Karel V die in 1520 plakaten tegen de ketterij plakt en de inquisitie invoert, boeken in Leuven op de brandstapel. In 1523 verbranding van de Augustijnier

monniken Hendrik Vos en Johannes Esch te Brussel. Steden waar veel lutheranen wonen zijn Antwerpen, Brugge en Gent, zij vluchten naar Brandenburg en Emden, lutherse regio's.

2^e migratie, 1550-1560. In 1523 werd Zwingli geïntroduceerd in Zürich. Wederdopers, baptisten, etc. De leer is volwassendoop, herverdeling goed en geld, erkennen de menselijke macht niet. Volgelingen zijn arme boeren, poorters en het proletariaat die niet kunnen lezen, de zgn. religieuze communisten. Gezag: het absolutisme van Karel V die stelt dat dopen identiteit is en gaat straffen. In 1550 Karel de Vijfde plakaten aanplakken. In 1553-1558 regeert de streng katholieke Mary Tudor in Engeland, gehuwd met Philips II; Wederdopers wonen in de regio's Vlaanderen, Wallonië en Brabant; zij vluchten voor 1540 naar Antwerpen, Engelse kust en Londen. Na 1558 naar Friesland en Duitsland.

3^e migratie, 1566-1576. Enorme malaise in het land. Grote weerstand in 1566 van de lage adel met als gevolg in april dat jaar het smeekschrift (compromis) der edelen. Volksreactie met de gedachte dat alles goed zou komen was de terugkeer van radicale Vlamingen uit Engeland. In 1566 begon het Wonderjaar met Beeldenstormen, honderden katholieke gebouwen werden in enkele maanden tijd bestormd. Gezag: het absolutisme van Philips II die in 1567 de hertog van Alva stuurde om het gezag te herstellen, voerde de beruchte penningen in, de Bloedraad, en veroorzaakte 11.130 verbanningen. Als voorbeeld werden in 1568 Egmont en Horne onthoofd. De revolutie begon met als gevolg de 80-jarige oorlog. Velen vluchtten, zo'n 50.000 vluchtelingen, de Vlamingen naar Engeland, de Brabanders en Walen naar Duitsland.

4^e migratie, 1579-1589. De oorlog gaat door, Don Juan van Oostenrijk van 1576-1578 en daarna Alexandre Farnese de Parma van 1578-1588; Gezag: het absolutisme van

Philips II; Alles en iedereen die maar kon vluchten uit Vlaanderen, Brabant en Henegouwen. Het inwonertal van Hondschote liep van 18.000 naar 385, in Gent en Brugge stond 40% van de huizen leeg, Leuven van 17.000 naar 9.700, Antwerpen van 90.000 naar 42.000. Het platteland verliest 80%, er zijn plaatsen waar niemand meer woont, de economie ligt geheel stil. Men vlucht naar Zeeland, Holland, naar de vrije gebieden. Er vluchten zo'n 50.000 Calvinisten, Lutheranen, Anabaptisten en Katholieken.

5^e migratie, 1590-1650. Alsmear oorlogen, de 80-jarige van 1568-1648, de 30-jarige van 1618-1648. Tussen Spanje en Frankrijk. Gezag: het absolutisme van Philips II. De toen nog kleine Nederlanden ving in de 17e eeuw zo'n 150.000 Vlamingen, Walen, Brabanders en Duitsers op. Een toename van ca. 8% van de bevolking. Amsterdam groeide met 40%, Leiden, Haarlem met 55%, Middelburg met 50%. Dat gaf ook weer allerlei uitdagingen en problemen.

6^e migratie, 1680-1720. De oorzaak is het Edict van Fontainebleau in 1685, waarop de jacht op de Hugenoten aanving. Later tussen 1701-1713 de Spaanse Successieoorlog. Gezag: het absolutisme van Lodewijk XIV. De gevolgen zijn dat er in die periode ca. 200.000 protestanten vluchtten, ca. 50.000 naar de Republiek der 7 Provinciën. Rond 1700 nog eens duizenden protestanten vluchtten naar de Republiek der 7 Provinciën. Waarna het bankroet van de Republiek der 7 Provinciën, Spanje en Frankrijk (1720) wegens de enorme militaire inspanningen van de laatste 150 jaar.

De migrantenreizen

Calvinisten en anabaptisten accepteerden de overheid niet, voor hen was het dus moeilijk reizen omdat plaatsen en vorstendommen (vooral in Duitsland) eisten dat men de vorst als hoofd der kerk respecteerde. Lutheranen accepteerden die wel vandaar dat zij in Duitsland een goed heen-

komen konden vinden. Het verschil tussen calvinisten en lutheranen was net zo groot als tussen katholieken en calvinisten. Doorreizen in Duistland was gevaarlijk, afhankelijk van de religie van het vorstendom. In Engeland was het gevaarlijk tijdens het bewind van de streng katholieke koningin Maria Tudor 1553-1558 die met Philips II van Spanje gehuwd was. Religie was ook een voorwaarde om ergens te kunnen huisvesten, men wilde geen dieven, moordenaars en kerklozen maar mensen die met een attestatie hun afkomst konden aantonen. Vaak namen zij hun eigen predikanten mee die een garantie moesten zijn voor succes met contacten in alle landen.

In vele steden waren de gilden bang dat hun beroepen zouden worden beconcurrereerd door de buitenlanders, er moesten maatregelen komen. Waar teveel beroepen van waren die kwamen er niet in. De rijke migranten, veelal kooplieden, konden overal terecht waar hun relaties woonden, maar de arme, veelal textielarbeiders leefden een armetierig bestaan en werden geholpen door de armenkassen. Op arme mensen zat men eenvoudigweg niet te wachten. Bij de lange reizen was er groot gevaar van bandieten, muitende soldaten en avonturiers die overal op de loer lagen. Zij wisten dat men de hoogstnodige en waardevolste spullen bij zich had en lagen op de loer. In Duitsland en Engeland was de Franse taal vaak een belemmering om te integreren.

In veel plaatsen was gewoon onvoldoende plaats voor de massa's vluchtelingen die vaak met z'n dertigen in een huis woonden, zij werden tijdelijk in kloosters ondergebracht. Huishuren stijgen, voedselprijzen stijgen, ziekten door overbevolking. Mensen die niet binnen mochten komen verbleven in de bossen of in geconfisqueerde kloosters. De hoeveelheden migranten waren soms zo groot dat de vele plaatsen het niet meer aan konden. Voorbeeld, de Republiek der 7 Provinciën (1,5 miljoen) kreeg ca 10% van de

bevolking erbij! Nu (17 miljoen) zouden dat 1,7 miljoen mensen zijn, in België wonen nu 11 miljoen mensen = 1,1 miljoen vluchtelingen in vergelijking (België in 16 jaar 600.000 aanvragen (1999–2015)). Het was dus nogal wat en relatief erger dan wat er nu gebeurt. Cultuurschokken waren er ook zoals de “frivoles Brabançons et Wallons versus les nordiques maladroit”.

Het reizen ging te voet, te paard en wagen en per schip. Hele colonnes met kinderen, huisraad, voedsel, weefgetouw, gereedschap en ondergeschikte arbeiders, met gevaar voor eigen leven door aanvallen van soldaten en rovers. Files bij de veren in Zeeland, volle schepen van Antwerpen naar Middelburg en naar Emden met gevaar voor kapers. Per schip van Calais naar Dover die vanuit Rotterdam werden opgehaald. Om economische, politieke en religieuze redenen van stad tot stad. De controle was enorm, paspoorten werden pas verstrekt na onderzoek, steden waren bang voor spionnen, overlopers en criminelen. Bewijs van goed gedrag werd vereist en een eed van trouw afleggen aan de overheid noodzakelijk.

Zijn de tijden veranderd?

Nee! Zie om u heen, het Midden-Oosten als voorbeeld van de laatste jaren. Absolute macht gebaseerd op geweld en de macht van één religie om mensen in het gareel te houden mondt uit in algemene malaise, honderdduizenden doden en gewonden, en miljoenen migranten.

Wij herdenken niet alleen op 4 mei de gevallen van onder meer het absolutisme en de imaginaire werkelijkheid van Hit-

ler. . . Midden in Drenthe ligt een plek met een geschiedenis. Hier worden de levens van meer dan honderdduizend Nederlandse Joden, Sinti en Roma in herinnering gehouden. Vanaf 1 juli 1942 was het kamp als Polizeiliches Judendurchgangslager Westerbork het vertrekpunt van in totaal 93 treinen naar Auschwitz, Sobibor, Theresienstadt en Bergen-Belsen. Dat duurde tot 13 september 1944. Toen vertrok de laatste trein met 279 personen naar Bergen-Belsen, waaronder 77 kinderen die op hun onderduikadressen gepakt waren. Zondag 11 april werd de 76-jarige herdenking van de overlevenden van Kamp Westerbork gehouden. Daar sprak Rabbijn Ies Vorst die als kind een deel van de Tweede Wereldoorlog in de kampen Westerbork en Bergen-Belsen doorbracht en overleefde met de laatste trein, het Verloren Transport, uit Bergen-Belsen de gruwelen van de 2e wereldoorlog. Tijdens zijn zware beproevingen werd hij vertwijfeld in het geloof, maar daarna was zijn motto geloof, verdraagzaamheid en vergeving.

Mijn schild ende betrouwen

zijt Gij, o God mijn Heer,

op U zo wil ik bouwen,

Verlaat mij nimmermeer.

Dat ik doch vroom mag blijven,

uw dienaar t’aller stond,

de tirannie verdrijven

die mij mijn hart doorwondt

Centurial, een nieuw stamboomprogramma

Lezing door Fouke Boss op 28 april 2021. Thijs van Veen doet verslag.

De heer Fouke Boss (1977) begon zijn presentatie voor 42 online toehoorders met aandacht voor het genealogische onderzoeksproces. Hoe verloopt ons genealogische onderzoeksproces?

We verzamelen veel gegevens, maar daarna kunnen we ons afvragen: hoe zeker is mijn stamboom?, wat is waar?, en hoe weet ik dat nu eigenlijk?, en wat is 'weten' dan precies?

Als het gaat om voorouders, dan komt het vaak voor dat thans levende mensen die voorouders niet gekend hebben. Herinneringen vervagen en veranderen. De door ons gebruikte bronnen kunnen onjuist zijn. Nieuwe bronnen die we gebruiken, kunnen tot nieuwe (andere) conclusies leiden. Een vader die twee jaar na het vorige kind de geboorte van een kind komt aangeven, kan in de geboorteakte vijf jaar ouder zijn. Kortom: de geschiedenis ligt vast, maar onze conclusies daarover niet.

Spreeker wees op de Genealogical Proof Standard (van de American Board for Certification of Genealogists). We vinden bronnen, we halen gegevens uit bronnen, we analyseren deze informatie en correleren deze informatie met reeds verzamelde informatie, we zoeken een oplossing voor eventueel conflicterende informatie, en we trekken conclusies.

Spreeker stelt dat informatie nog geen bewijs is. Informatie wordt bewijs door correlatie. De werkwijze van een genealoog is afhankelijk van het door hem gebruikte genealogieprogramma (de software). De veel gebruikte programma's (Aldfaer, GensDataPro, PRO-GEN, e.d.) zijn gebaseerd op conclusies (conclusion based). De spreker zocht naar software die gebaseerd is op bewijs (evidence based). Deze software bleek nog niet te bestaan, vandaar dat hij in 2016

begon met de ontwikkeling van Centurial. Het aantal gebruikers van dit programma is groeiende en vanuit de feedback van de gebruikers wordt het programma steeds aangepast en verbeterd. Centurial is een eenmansbedrijf: Fouke Boss is ontwikkelaar, directeur, aandeelhouder en verkoper.

In Centurial kunnen geen personen worden ingevoerd, maar wel bronnen. Alle informatie over personen, relaties en gebeurtenissen wordt ontleend aan bronnen. Bronvermelding is essentieel.

De spreker illustreerde het gebruik van Centurial met een voorvader van hem van wie de geboortedatum op het bidprentje en de grafsteen 11 juni 1884 is, maar volgens de geboorteakte 11 juli 1884. Op 12 juli 1884 werd de geboorte aangegeven van de gisteren geboren voorvader.

Centurial is een genealogieprogramma voor wie geïnteresseerd is in en zich bewust is van het onderzoeksproces. Voor wie plezier beleeft aan het uitpluizen van bronnen en wie kwaliteit stelt boven kwantiteit.

Een Gedcom kan in Centurial ingevoerd worden, maar eigenlijk starten de gebruikers altijd met veel plezier opnieuw. Centurial is te downloaden vanaf centurial.net. Er is een gratis proefversie voor maximaal 20 bronnen, hiervoor moet een account aangeemaakt worden. De betaalde versie van Centurial kost €20,00 per jaar. Het programma wordt steeds verder ontwikkeld, gemiddeld komt er iedere twee maanden een nieuwe versie. De spreker is bezig met uitbreidingen op het gebied van onderzoekslog en takenlijst, geo en plaatsen, foto's en rapporten. Het programma staat op de eigen computer of de eigen harde schijf, in één bestand. Op de website centurial.net staat meer informatie over het programma.

Lezing door Sarah D'Huys op 19 mei 2021 *Thijs van Veen doet verslag.*

Wat is Delpher?

Delpher is een gratis toegankelijke website, ontwikkeld en beheerd door de Koninklijke Bibliotheek, met gedigitaliseerde historische Nederlandse kranten, boeken, tijdschriften en radiobulletins uit bibliotheken, musea en andere erfgoedinstellingen. De naam verwijst naar het woord 'delven' = spitten,

Wat vindt u in Delpher?

Al het materiaal in Delpher is historisch, tekstueel en ooit gepubliceerd. Het is full tekst doorzoekbaar met behulp van de OCR.

Het bevat 18 miljoen krantenpagina's (1618–1995), 11 miljoen tijdschriftenpagina's (1800–1970), 900.000 boeken (1486–2013) en 1,5 miljoen ANP radiobulletins.

Al dit materiaal is gescand en zo digitaal beschikbaar op de Delpher website.

Hoe komt materiaal in Delpher

Er vindt een heel arbeidsintensief proces plaats om boeken, kranten en tijdschriften te digitaliseren. Het materiaal wordt geselecteerd, nauwkeurig voorbereid en dan naar een digitaliseringsbedrijf gestuurd. Zij leveren de scans en OCR die vervolgens in de KB bewerkt en doorzoekbaar gemaakt worden voor publicatie op Delpher.

Delpher en auteursrecht

De publicaties zijn grotendeels wereldwijd toegankelijk.

Ze zijn ofwel publiek domein (70 jaar na publicatiedatum en 70 jaar na overlijden van de auteur/ fotograaf) ofwel auteursrechtelijk belast. De KB heeft overeenkomsten met uitgevers en CBO's.

Voor gebruik van auteursrechtelijk belast materiaal is toestemming van de rechtgebende nodig (en dat is niet Delpher!). Citeren is echter toegestaan met bronvermelding 30

ding. Datasets kunnen via API voor wetenschappelijk onderzoek beschikbaar komen.

Het beschermde materiaal kan u alleen bekijken in de leeszaal van de Koninklijke bibliotheek.

Een kijkje in de toekomst

Er wordt steeds nieuw materiaal toegevoegd, de zoekmogelijkheden verbeteren, de OCR verbeteren en Delpher kan thematische pagina's aanbieden.

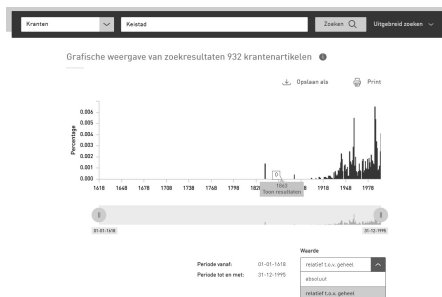
Aan de slag met Delpher

In het menu kun je kiezen uit:

- Doorzoek alles
- Boeken basis 14.360
- Boeken Google 874
- Tijdschriften 110.862
- Kranten 1.395.013
- Externe kranten 279.965
- Radiobulletins 4.466

Alle getallen zijn aantallen gevonden zoekopdrachten over Amersfoort.

Je kunt eenvoudig zoeken, zoeken met facetten, uitgebreid zoeken, booleaans zoeken, en de kranten en tijdschriften in een grafiek krijgen (zie afbeelding)

Voorbeeld van een grafiek: zoekterm "Keistad"

Kies bij zoeken een begin en einddatum. Daar voorkom je mee dat je teveel treffers krijgt. Kies bij kranten bijvoorbeeld op periode, soort bericht, verspreidingsge-

bied, krantentitel, plaats van uitgave, zoekterm enzovoort.

Bij uitgebreid zoeken toont Delpher een aantal historische spellingsvarianten van uw zoekterm. Bij veel zoekresultaten toont Delpher een zoektip met uitleg hoe u meer doeltreffend kan zoeken. Beiden kan je uitscha-

kelen.

In Delpher zit ook een uitgebreide handleiding met ook o.a. instructiefilmpjes.

Meer weten? Meld u aan op de nieuwsbrief of ga naar Facebook en/of Twitter, of info@delpher.nl, Sarah.Dhuys@kb.nl

Middeleeuwse kastelen in de Gelderse Vallei

Lezing door Willem van Maren op 14 juni 2021. Samenvatting door de spreker.

De Gelderse Vallei is een van de gebieden in Nederland waar bijna geen kastelen gevonden worden. Dat is niet omdat ze daar nooit gebouwd zijn, integendeel, in de middeleeuwen bestonden hier tientallen grotere en kleinere bouwwerken die we nu als kasteel zouden bestempelen. Ze werden allemaal omringd door een of meer grachten. Sommige waren grote complexen die niet onderdeden voor de elders nog bestaande kastelen zoals het Muiderslot, Ammerzoden en Doorwerth. De meeste kastelen waren echter veel kleiner en bestonden alleen maar uit een vierkante of rechthoekige toren met de oppervlakte van een tegenwoordige huiskamer.

In het traditionele beeld is een kasteel een verdedigbaar bouwwerk dat ook kon dienen als de woning van een edelman. Dat was dikwijls het geval maar de werkelijke situatie kon ook heel anders zijn. De grote kastelen werden regelmatig ook gebruikt als residentie voor de landsheer. In de Gelderse Vallei waren dat de bisschop van Utrecht of de graaf/hertog van Gelre. Het kasteel was op dat ogenblik dan tegelijk het bestuurlijk centrum van het gewest. Het andere uiterste wordt gevormd door de kleine torens die bij een boerderij stonden en waarvan de eigenaar in oorlogstijd kon worden opgeroepen om zijn landsheer te ondersteunen.

De grens tussen de onafhankelijke staten Utrecht en Gelre liep over de gehele lengte van de Vallei en vormde daardoor een onrustig woongebied. De middeleeuwen

kenden perioden vol onrust, geweld en oorlogjes. Rond het jaar 1300 was de kans om vermoord te worden ongeveer twintig keer zo groot als in 2000. Ook de kleinste kasteeltjes gaven aanvankelijk goede bescherming tegen het geweld van legertjes en rondtrekkende benden. Dat veranderde toen in de veertiende eeuw vuurwapens in gebruik kwamen. De meeste kastelen waren daarna bijna niet meer te verdedigen en verloren al snel hun betekenis als verdedigingswerk.

Kasteel Borneval, gemeente Renswoude. (Museum Flehite, nr. 1005-826)

Een kasteel dat geen echte defensieve waarde meer had kon nog wel in gebruik blijven als woning van een edelman en had dan door zijn bijzondere bouw en uiterlijk nog wel een belangrijke representatieve waarde. Uiteindelijk zijn de meeste adellijke families weggetrokken en de kasteeltjes raakten in verval. Eind 18^e, begin 19^e eeuw werden de bouwvallen een aantrekkelijk object voor slopers vanwege de waar-

devolle baksteen. Er bestond nog geen monumentenzorg en het overgrote deel van de oude kastelen is toen verdwenen. Van veel van die kastelen is de gracht nog wel aan-

wezig en die herinnert ons aan het interessante bouwwerk dat hier lang geleden gestaan heeft.

In memoriam Dick Regtien

door Thijs van Veen

Op zondag 14 februari 2021 is ons vroegere afdelingsbestuurslid Dick Regtien overleden, in Amersfoort, op 89-jarige leeftijd. Hij was bestuurslid van 1991 tot 2004. Van 1991 tot 1999 bekleedde hij de functie van secretaris. Hij was in zijn bestuursperiode tevens afgevaardigde of plaatsvervangend afgevaardigde naar de Algemene Vergadering van de NGV.

Nadat Dick Regtien in 1985 was gestopt met varen – in zijn werkzame leven was hij scheepswerktuigkundige – was de tijd aan-

gebroken om zich te verdiepen in de familiegeschiedenis. Een broer had al eerder wat onderzoek gedaan naar de kwartierstaat van de Regtiens en Dick vond het wel aardig om daarmee door te gaan. Merkwaardig genoeg is Dick dankzij zijn vrouw (Loes) met de NGV in aanraking gekomen. Loes volgde destijds een cursus bloemschikken in het conferentiecentrum O.L.V. Ter Eem, destijds de thuishaven van de NGV. Toen Dick haar eens kwam ophalen ontdekte hij dat daar op diezelfde avond een bijeenkomst van de NGV was. Zijn vrouw wist wel wat die letters betekenden, Dick nog niet. Haar toelichting was echter wel aanleiding om er maar eens een kijkje te gaan nemen. Hij is er meteen gebleven en – zoals we weten – daar nooit meer weggegaan. In het archief van de gemeente Woudenberg begon hij zijn speurtocht naar het voorgeslacht van zijn moeder, de familie Van de Wetering. De oudst bekende voorvader was Gerrit van de Wetering, bouwman, geboren circa 1590 op Klein Geresteyn te Woudenberg. De verrassing bij de ontdekking dat de Regtienien oorspronkelijk uit Duitsland komen was groot. Voordien had Dick Regtien altijd aangenomen dat zijn familie uit Frankrijk afkomstig was. In zijn schooljaren noemde zijn Franse leraar hem immers altijd monsieur Reg ‘tien’. De plaats van herkomst is overigens jarenlang een groot mysterie geweest. Dick wist uit de eerste stukken die hij in handen kreeg dat zijn voorvader een jongman uit Elfluizen was, maar dat zou het gehucht Elfluizen bij (het Nederlandse) Katwijk kunnen zijn. Pas jaren later kwam hij er dankzij een Amsterdamse akte achter dat

zijn voorvader afkomstig was uit Elfhuzen (Alfhausen) bij Osnabrück. Bij zijn eerste bezoek aan dit Duitse Alfhausen ontdekte Dick tot zijn stomme verbazing dat de naam Regtien daar – ook nu nog – zeer bekend is. Dick kon vol vuur vertellen hoe zijn eerste kennismaking met Alfhausen is verlopen. Een simpele vraag op straat aan een voorbijganger leerde hem dat er vele en verschillende Regtienen in Alfhausen zijn. Je had bijvoorbeeld ‘Rechtiener Esch’ en ‘Grosze Rechtiën’. Al spoedig begreep Dick dat je wel allemaal Rechtiën kunt heten in die regio, maar dat dat nog niet hoefde te betekenen dat je dan ook directe familie van elkaar bent. Het gebruik in Duitsland om de familienaam te ontleen aan de boerderij waarop je woonde – of soms ‘eingeheiratet’ was – speelt de onderzoeker bij genealogisch onderzoek nog wel eens parten. Het is daarom een fascinerende gedachte dat je tegenwoordig via DNA-onderzoek kunt achterhalen of mensen die uit dezelfde streek komen en een gelijklopende achternaam hebben inderdaad afstammen van eenzelfde voorouder of niet.

Bestuurssamenwerking

In 1991, het jaar dat Dick aantrad als secretaris, waren er veel mutaties binnen het afdelingsbestuur. Nadat Frans Manche aftrad als voorzitter heeft Dick twee jaar die functie waargenomen. Ambitie om voorzitter te worden heeft Dick nooit gehad. Het hoofdbestuur lid de heer K. van Louvezijn heeft hem voor het vele werk dat hij voor de vereniging heeft gedaan bij zijn aftreden als bestuurslid in de algemene ledenvergadering van 19 april 2004 de zilveren speld van verdienste opgespeld.

Dick als de organisator en netwerker

De secretaris die geen voorzitter wilde worden, heeft met veel plezier meegewerkt aan bijzondere activiteiten van de vereniging, zoals de Genealogische Contactdagen Midden-Nederland en de grootse vier-

ring van het 50-jarig jubileum van de NGV en later de bijeenkomst in Utrecht op 13 mei 2006 ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan. Bij deze laatste activiteit was Dick voorzitter van het organisatiecomité. Zijn fascinatie voor DNA-onderzoek was aanleiding om deskundigen op dit terrein naar de jubileumbijeenkomst in Utrecht te halen. Dick Regtien kan ook gezien worden als de initiatiefnemer en succesvolle coördinator van een vrijwilligersgroep in het Archief Eemland (jarenlang leverden de werkgroepen Transportaktes en Notariële Aktes flinke en leuke bijdragen aan ons afdelingsblad). Dick was hier met name bezig met het transcriberen van transportregisters. Begin 2004 begon Dick met het uitgeven van de Regtien Kroniek, omdat Dick graag de familie bij zijn onderzoek wilde betrekken. Dit blad verscheen viermaal per jaar en werd per e-mail aan de belangstellenden toegestuurd. Hierin werd de voortgang van het onderzoek vermeld en daarbij werd gevraagd om familiefoto's, verhalen en nieuwtjes in te sturen. In het kader van Dick als organisator moet ook vermeld worden dat Dick zelf een aantal wandpanelen bezat, met handige verlichting. Bij diverse evenementen heeft de NGV dankbaar gebruik kunnen maken van deze wandpanelen.

De andere hobby

Naast genealoog was Dick ook fanatiek bezig met zijn modelspoorbaan, in een grote kamer op zolder. Hier stonden een Märklin HO-modelspoorbaan van ongeveer 6 bij 3 meter opgesteld. Dick was bezig om het geheel computergestuurd te maken. Hier heeft hij vele uren doorgebracht.

Dick Regtien was een zeer betrokken lid van onze vereniging die veel voor de NGV gedaan en betekend heeft. Hij was een groot verbinder en een goede organisator. Wij bedanken Dick voor zijn inzet voor de NGV. Hij ruste in vrede. Wij wensen zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen sterkte met het verwerken van dit verlies.

Korstiaantje en haar Zwitser

door Ina Budde-Korver

In Buurmalsen werd op 11-12-1839 een bijzonder huwelijk gesloten. Joseph Anthony Jansen, weduwnaar van Barbara de Ridder, 68 jr, verwer, geboren in Zwitserland en wonende te Tricht, zoon van Victor Jansen en Elisabeth Uerrarie, beiden in Zwitserland overleden, trouwde met Korstiaantje van Diejen, j.d. 46 jr z.b., geboren te Deil, wonende te Tricht, dochter van Willem Dirk van Diejen, arbeider wonende te Deil, en Peterke van Kranenburg, overleden.

Waarom was dit huwelijk zo bijzonder? Ten eerste om het leeftijdsverschil van 22 jaar tussen bruid en bruidegom. Ten tweede vanwege het feit dat de bruidegom geen geboortebewijs hoefde te tonen. Ook een akte van bekendheid wordt niet van hem verlangd, nadat hij onder ede heeft verklaard *wel te weten dat hij omstreeks den jare zeventienhonderdeenzeventig in Zwitserland moet geboren zijn, doch dat hem de juiste plaats zijner geboorte niet bekend is, en hij alzoo niet in de mogelijkheid is zich eene geboortecte of acte van bekendheid ter vervanging van dezelve te verschaffen.* Ten derde omdat Korstiaantje op haar 46ste eindelijk trouwde met de vader van haar zes, en misschien zelfs zeven kinderen, geboren tussen 1812 en 1820.

Dat de bruidegom niet wist in welke plaats hij geboren was, is niet helemaal de waarheid. Bij zijn eerste huwelijk had hij Bijlans (= Bellinzona) opgegeven als geboorteplaats, en in het bevolkingsregister van Buurmalsen 1835-1860 wordt Moleno vermeld. Maar goed, even heen en weer naar Zwitserland om een geboortebewijs op te halen kon redelijkerwijs niet van iemand worden geëist natuurlijk, en zeker niet van een man van 68.

Barbara de Ridder

In Buurmalsen, huis no 58, overleed op jaargang 30

2-8-1838 Barbara de Ridder z.b., 80 jr, verlaten huisvrouw van Joseph Anthonij Jansen, verwer wonende te Tricht. Wanneer zou zij door haar man zijn verlaten, en waarom zou dit echtpaar nooit officieel gescheiden zijn? Wilde Barbara dat niet, of liet zijn geloofsovertuiging (Joseph Anthony was katholiek) een scheiding niet toe? Misschien zag hij er ook niet de zin van in omdat hertrouwen zonder de benodigde papieren toch onmogelijk was.

Barbara (Berberina), dochter van Jan de Ridder en Elske Vink, werd geboren in Acquoy en daar 6-8-1758 hervormd gedoopt. In 1785 woonde zij op het adres Uilebomen in Den Haag, waar zij in juli op belijdenis werd aangenomen als lidmaat van de hervormde kerk. In november 1805 werd zij, met attestatie van Den Haag, ingeschreven in het lidmatenboek van Buurmalsen.

Voor het gerecht van Buurmalsen trouwden op 18-5-1805, nadat de huwelijksproclamaties zowel in Buurmalsen als Den Haag onverhinderd hadden plaatsgevonden, *Joseph Anthonij Jansen j.m. gebooren van Bijlans en woonagtig te Buurmalsen en Barber de Ridder j.d. gebooren te Acquoy en woonagtig in 's Haege.*

De bruid was 46 jaar oud, de bruidegom 34. Hun huwelijk bleef kinderloos.

Barbara heeft enige tijd in Geldermalsen gewoond. Dat blijkt uit het bevolkingsregister van Buurmalsen 1835-1860: Huis 58, Barbara de Ridder zonder beroep, geboren 1760, gehuwd, protestant, datum van inschrijving in gemeente juli 1837, komende van Geldermalsen, overleden 2-8-1838.

De kinderen van Korstiaantje van Diejen

Uit de huwelijksakte van Johannes Portengen en Corstiaantje van Dieën, Utrecht 3-9-1845, bleek dat de bruid een buitenechtelijk kind was van een moeder met de-

zelfde naam. Dochter Corstiaantje (Corstiana) werd 22-7-1815 geboren in Buurmalsen. Maar zij was niet het enige kind van deze moeder. In Elst (Gld.) werd 20-1-1812 in het huis no 99 een meisje geboren dat bij de burgerlijke stand werd aangegeven met de naam Maria Elisabeth Janssen. De moeder was Corsiaen Diejen, dienstmaagd, wonende te Deil. Aangever was Hendrik van den Heuvel, 46 jr, herbergier wonende te Elst. Vervolgens werden in Buurmalsen ten huize van de aangever, behalve Corstiaantje, nog vier kinderen geboren:

13-3-1814 Jacobus Antony van Dieën, overleden 3-6-1814, 12 weken oud

16-9-1816 Johannis Antonius van Dieden, overleden 3-2-1820, 3 jaar oud

13-9-1817 Sophia Willemina van Dieën

20-3-1819 Petrus Franciscus van Dijen

Zowel geboorte als overlijden van deze kinderen werd aangegeven door J.A. Jansen. Zijn beroep was achtereenvolgens verwer, herbergier, glasemaker, schilder.

Bij het RAR (Regionaal Archief Rivierland) bleek het RK doopboek Buren van na 1811 online doorzoekbaar. Zo vond ik de doopinschrijvingen van deze vijf kinderen. Die van Corstiaantje luidt aldus: *23 Julii 1815 baptizata est Christina, nata 22 Julii, filia adulterina Josephi Antonii Jansen conjugati & Christina vulgo Corstiaantje van Dieije puella acatholica, in absqueo patris prolis in Buuren Malsem. Susc. Petrus Ferrari.*

[23 juli is gedoopt Christina, geboren 22 juli, overspelig kind van Joseph Antoni Jansen, gehuwd, en Christina, in de wandeling genaamd Corstiaantje van Dieije, niet-katholiek meisje, zonder vader van het kind, in Buurmalsen. Doopheffer/getuige Petrus Ferari].

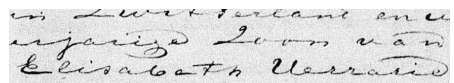
De tekst van de doopinschrijving van de andere drie in Buurmalsen geboren kinderen komt op hetzelfde neer. Doopheffer/getuige bij de doop van Johannis Antonius was Antonius Ferari. Over deze twee getuigen later

meer.

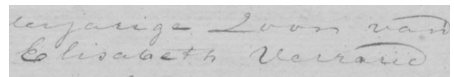
Het zevende kind van Korstiaantje, Adriana genaamd, werd 27-9-1820 geboren te Deil en werd maar een maand oud. Aangever van zowel de geboorte als het overlijden van Adriana was Willem Dirk van Diejen, grootvader van het kind.

Elisabeth Uerrarie/Ferrari

Volgens zijn huwelijksakte van 1839 was Joseph Anthony Jansen een zoon van Victor Jansen en Elisabeth Uerrarie. Een vreemde naam eigenlijk: Uerrarie. Zou dat een verschrijving kunnen zijn van Verrarie, Ferrari? Ik herinnerde mij een artikel in Gens Nostra, waarin stond dat er soms verschillen zijn tussen de akten van de burgerlijke stand, welke akten altijd in tweevoud werden opgemaakt. De dubbelen worden bewaard bij de rijksarchieven. De akten die bij Familysearch te doorzoeken zijn, zijn films van de dubbelen. Ik besloot de proef op de som te nemen. Op de website van het RAR zocht ik de scan van de originele akte op en daarin was de naam inderdaad geschreven als Verrarie. De moeder van Joseph Anthony was dus een Ferrari. Misschien waren Petrus en Antonius Ferari, de twee getuigen bij de doop van zijn kinderen, familie van haar.

Detail huwelijksakte Familysearch

Detail huwelijksakte RAR

Petrus en Antonius Ferari

Petrus en Antonius bleken allebei in Nijmegen te wonen, maar waren afkomstig uit Uedem, Kleve. Bij het RAN (Regionaal Archief Nijmegen) vond ik de volgende gegevens.

In Nijmegen trouwde 10-9-1825 een zekere Peter Ferrari met Mechtilda Lambertina van Haaps. Deze Peter werd 7-10-1787

geboren in Uedem, Kreis Kleve, Pruisen, als zoon van Johann Ferrari en Hendrina Hijpkens. Uit een huwelijksbijlage, een extract uit het overlijdensregister van Uedem, blijkt dat Johann Ferrari, overleden in Uedem op 9-11-1794, werd geboren in Molina, Italië. Zijn ouders waren Johann Anton Ferrari en Maria Ursula Biondae. Het beroep van Peter Ferrari was, evenals dat van Joseph Anthony Jansen: verwer en glazemaker.

In Uedem, Kleve werden van Joannes Ferrari en Hendrina Hypkens de volgende kinderen gedoopt: (Bron: www.uitdeoudekoektrommel.nl, genealogische bronnen, Duitsland, Kleve en Nederrijn, hccnet). 1777 Ida, 1781 Joannes, 1785 Maria Ursula, 1787 Anna Catharina, 1787 Petrus, 1789 Victor, 1791 Aldegundis, 1793 Joanna Anthonia, 1793 Victor.

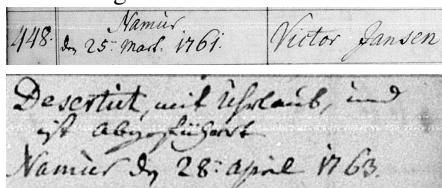
In dit rijtje komt Antonius niet voor, maar hij moet ca 1779 zijn geboren, want in 1805 was hij 26 jaar. Op 28-7-1805 trouwden in Nijmegen voor het gerecht Anthonis Ferari, j.m. 26 jr, geboren te Udem in Land van Cleef, wonende te Nijmegen, en Helena Heger, j.d. 23 jr, geboren te Spellen in Land van Cleef, wonende te Nijmegen. Het kerkelijk huwelijk werd op dezelfde dag voltrokken bij de RK Statie der Predikheren. De bruidegom wordt dan Antonius Josephus genoemd. Getuigen waren Joannes Ferari en Joanna van Grieken. Antonius werd soms ook genoemd Josephus Anthonius Ferrari. Op 4-12-1805 werd aan Josephus Anthonius Ferrari, herbergier, herkomst Udem (Cleve) burgerrecht van Nijmegen verleend. In 1826 wordt Josephus Anthonius Ferrari, meester-verwer, genoemd in een akte van notaris Van Munster betreffende overdracht van onroerend goed. Hij overleed 22-8-1844 in Nijmegen, 65 jaar oud. Als zijn ouders worden in de akte vermeld Jan Ferrari en Hendrina Hijpkens.

Al met al zouden de doopgetuigen in Buren, Petrus en Antonius Ferari, heel goed neven kunnen zijn van Joseph Anthony Jan-

sen. En hun vader Joannes/Johann een broer van Elisabeth Verrarie/Ferrari, de moeder van Joseph Anthony Jansen.

Victor Jansen

Via het Regionaal Archief Nijmegen kwam ik dus op het spoor van de familie van moederskant. Zou daar ook over de vader, Victor Jansen, iets te vinden zijn? Zoeken op de website leverde één resultaat op: een uit-treksel uit een militair stamboek van het 1e bataljon Regiment Oranje Nassau 2. Victor Jansen, 36 jr, afkomstig uit Aseres, graafschap Namen, soldaat in bataljon compagnie Charles Graaf von Wartensleben, werf-plaats Namen, 25-3-1761, bleek in 1763 niet te zijn teruggekeerd van verlof, en op 28-4-1763 afgevoerd te Namen. Een deserteur dus! Verder wordt vermeld dat hij 5 voet 6 ½ duim lang was, bruinzwart haar had en katholiek was, dat zijn soldij 6 dukaten bedroeg (1 dukaat per jaar), en dat hij voor 6 ½ jaar getekend had. En hij was getrouwd. Bij Familysearch vond ik de film van dit stamboek. De (Duitse) tekst hiervan voegde helaas helaas geen extra informatie toe.

Details mil. stamboek, Familysearch, film 008862516, afb. 219

Meer over dit bataljon vond ik op www.huisvandenijmeegesgeschiedenis.nl.

In de achttiende eeuw zijn in Nijmegen en omgeving verschillende militaire regimenten gelegerd. Een van die regimenten was het Eerste Bataljon Regiment Oranje Nassau 2 dat tussen 1763 en 1769 in Nijmegen gelegerd was.

Dit bataljon werd in 1748 opgericht als het Derde Regiment Oranje Nassau. Bij de reorganisatie in 1752 werd dit samengevoegd met het Regiment Baden-Durlach.

Samen vormden zij het nieuwe Regiment Oranje Nassau 2. Het Derde Regiment Oranje Nassau krijgt binnen dit nieuwe Regiment de naam Eerste bataljon.

Er zullen in die tijd wel meer mensen zijn geweest die Victor Jansen heetten. Toch lijkt het mij niet onwaarschijnlijk dat deze gedeserteerde soldaat de bewuste Victor is. Ik laat nu even mijn fantasie de vrije loop en stel me voor dat destijds het volgende gebeurd is.

Tijdens zijn verlof ontmoette Victor in Uedem, Kleve, Elisabeth, de zuster van Johann Ferrari. Het is ook mogelijk dat zij elkaar al kenden, of zelfs een relatie hadden of getrouwd waren.

Volgens het stamboek was hij getrouwd, maar de naam van zijn vrouw wordt niet genoemd.

Misschien trok Elisabeth, zoals veel soldatenvrouwen, met de troepen mee en was zij al bij hem. Samen gingen zij er vandoor met bestemming Molina, Italië, haar geboorteplaats. Zo ver kwamen zij echter niet. In Moleno, een plaatsje in het district Bellinzona, Ticino, besloten zij te blijven. Daar werd omstreeks 1771 hun zoon Joseph Anthony geboren. Toen deze volwassen was en zijn ouders niet meer leefden vertrok hij uit Zwitserland en ging op zoek naar zijn familie in Kleve. Via Nijmegen kwam hij terecht in Buurmalsen. Zo ongeveer zou het gegaan kunnen zijn. Maar een bewijs is er helaas niet.

Naar Utrecht

Na hun huwelijk in 1839 verhuisde het echtpaar Jansen naar Utrecht. Daar woonden inmiddels al vier van hun kinderen. Drie dochters werkten er als dienstmeid, en hun zoon was in militaire dienst. Joseph Anthony Jansen wordt in het bevolkingsregister van Utrecht vermeld als kroeghouder op het adres Wijk F, Vischmarkt 115. De naam van deze kroeg was De Roode Molen, zo ontdek ik in een advertentie in de Utrechtsche Cou-

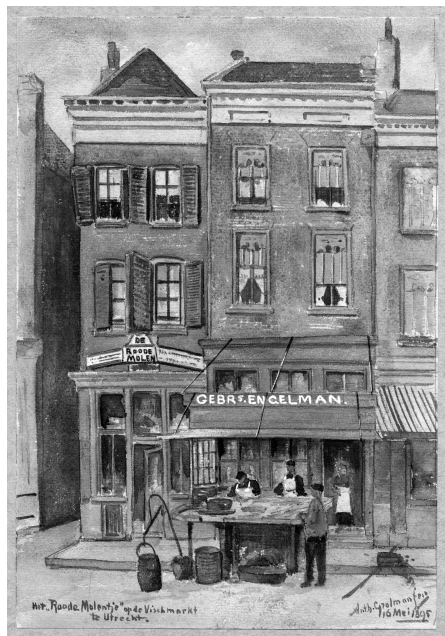
rant van 11-10-1839.

 (2740) * * * Op Morgen Zaterdag 12. October 1839, des namiddags ten 5 ure precies, zal men aan het Lokaal van Verkoopingen, binnen Utrecht, achter Sint Pieter, publiek verkoopen *
No. 1. Eene HUIZINGE, ERVE en GROND, waarin met goed succes eene *Tapperij* wordt uitgeoefend, staande binnen Utrecht, aan de Vischmarkt, Wijk F. No. 115, alwaar de *Roode Molen* in den gevel staat, met KELDER en KLUIS, aan het water uitkomende, voorzien van een ruim VOORHUIS, BINNEN- of GELAGKAMER, KEUKENTJE, vier BOVENKAMERS en ZOLDER.

Utrechtsche Courant 11-10-1839 (Delpher)

In deze advertentie wordt de openbare verkoop van dit pand op 12-10-1839 aangekondigd.

Waarschijnlijk heeft de nieuwe eigenaar van De Roode Molen Joseph Anthony Jansen in 1839 in dienst genomen als kroeghouder, of hij heeft de kroeg aan hem verhuurd.

Vismarkt, links nr. 13 De Roode Molen, ca 1895, coll. HUA, cat. nr. 30758

Het Utrechts Archief heeft afbeeldingen van zowel het gebouw als van de gevelsteen

die ooit de voorgevel sierde. Het gebouw bestaat nog. Het adres is nu Vismarkt 13. De gevelsteen bevindt zich in het Centraal Museum te Utrecht.

Gevelsteen "Het Roode Molentje" 1934, coll. HUA, cat. nr. 72189

Zoon Petrus overleed 23-1-1841, 21 jaar oud, in het Rijks Hospitaal. In de overlijdensakte wordt hij genoemd Petrus Frans van Deijen. Hij was flankeur bij de 9^e afdeling Infanterie.

In het stamboek van het 9e Regiment Infanterie 1837-1839, online te bekijken bij het Nationaal Archief, vond ik meer gegevens over hem:

26932 *Dijen (van) Petrus Frans, vader onbekend, moeder Costiana van Dijen,*

geb. Buurmalsen 20-03-1819, laatst gewoond hebbende te Buurmalsen. Lang 1 el 6 palmen, aangez. ovaal, voorh. kort, oogen zwart, neus spits, mond klein, kin rond, haar zwart, wenkbr. idem, merkb. teekenen geene. Op den 2 mei 1835 ingedeeld als militien voor den tijd van vijf jaren, zijnde loteling van de ligting 1838 uit de provincie Gelderland, gemeente Buurmalsen, onder nr. 71. Op den 24 november 1838 overgegaan bij de Staande Armee voor zes jaren ingevolge art. 171 der wet op de SM [?] met f 20 premie. Op den 23ste januari 1841 in het Groot Rijks Hospitaal te Utrecht overleden.

Korstiaantje van Diejen overleed 2-8-1846 in het ziekenhuis, 56 jaar oud. Haar oudste dochter, in de overlijdensakte genoemd Maria Elizabeth Janssen, stierf 30-4-1847 op 35-jarige leeftijd, als ongehuwde dienstmeid, wonende op het Predikherenkerkhof Wijk H 163. Dochter Corstiana, huisvrouw van Johannes Portengen, werd niet ouder dan 32. Zij overleed op 14-9-1847 in de Paauwsteeg Wijk H 183, drie maanden na haar zontje Petrus Johannes, die maar negen maanden oud werd.

Joseph Anthony Jansen, schilder, overleed 13-2-1849 op (waarschijnlijk) 78-jarige leeftijd in de Massekast, Wijk D 412. Volgens de memorie van successie van 22-6-1849 was zijn enige erfgenaam zijn dochter Sophia Jansen (Sophia Willemina van Dieën), dienstmeid, ongehuwd, wonende aan het Predikherenkerkhof Wijk H 163. Zij hoefde geen belasting te betalen over de erfenis.

What's in a name?

door Gerrit Wessels

Toen ik mij anderhalf jaar geleden als nieuw lid in het blad van uw afdeling voorstelde, kwam mijn stamboom daarin ter sprake. Onder meer met betrekking tot de manier waarop de stamboomgegevens mij in

de schoot werden geworpen.

Ik ging recentelijk nog eens op zoek naar interessante krenten in deze namenbrei. En vond ondermeer het voor mij, alsnog zeer onervaren amateurgenealoog, nog on-

bekende verschijnsel van -wat ik noem - de 'geslachtsnaam-wissel'.

Mijn, onder de naam 'Wessels', verborgen verleden begon namelijk in de mannelijke lijn niet in ca.1580 met Jan Wessels, maar pas met Hendrikje Evers Wessels die als vrouw in 1704 werd geboren te Rijssen. Zij trouwde met Jan Freriks Sasbrink die *inhuwt en woont op het erve Wessels in Zuna en neemt ook die naam van het erve aandus: 'Wessels'*.

Zijn vader, Jan Freriks Sasbrink had echter al evenzo ook de naam van zijn vrouw aangenomen. Haar vader was Fredriks Gerits Colman. Ik vraag me dus af of mijn stamboom in de mannelijke lijn niet de naam 'Colman' zou moeten dragen en ik via die naam terug naar het verdere verleden zou moeten. En als zo'n achternaamswissel terug in het verleden nog vaker is voorgeko-

men, wellicht nog weer via nog meer andere familienamen.

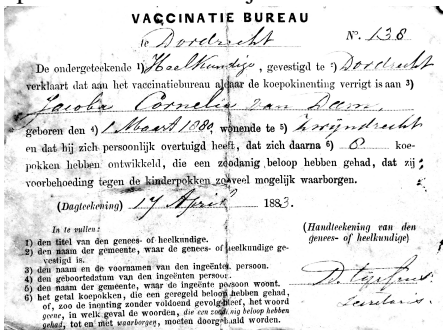
Als deze wisseling van familienamen blijkt genealogisch onderzoek wellicht zeer gebruikelijk zou zijn (ik heb er geen ervaring mee!), dan heeft het zoeken naar sec de mannelijke of vrouwelijke lijn mischien niet altijd zoveel zin. Veel stambomen van families uit oorspronkelijk agrarische gebieden zullen dan wellicht geënt zijn op de naam van die 'Erven', waar een vrouw de erfgenaam en bedrijfsopvolger was en haar echtgenoot van een minder voornaam Erf kwam. De gehele stamboom zou in die gevallen een keten van afwisselend mannelijke en vrouwelijke lijntjes kunnen zijn.

Ik hoop dat ik met mijn slechts op één waarneming gebaseerd hersenspinsel niet alleen maar een open deur heb ingetrapt.

Vaccineren, vaccinatiebewijzen en twijfels over vaccineren zijn van alle tijden

door Irene Stok

Op dit moment is iedereen druk met het vaccineren tegen Covid-19 en het verkrijgen van een vaccinatiebewijs, veelal digitaal. Ik realiseerde me dat wij in onze familie een vaccinatiebewijs hebben uit 1883. Toen werd er ook gevaccineerd en er waren papieren vaccinatiebewijzen.

vaccinatiebewijs

Mijn overgrootmoeder Jacoba Cornelia

van Dam werd geboren in 1880 in Zwijndrecht. Ze is in 1883 in Dordrecht ingeënt tegen de koepokken. De heelkundige heeft zelf gezien dat na de inenting acht koepokken zich hebben ontwikkeld. En dat was voldoende om te zorgen dat zij beschermd was tegen de kinderpokken.

Op de website van Historiek staat dat de Nederlandse overheid in 1823 heeft besloten om de koepok-vaccinatie indirect voor kinderen verplicht te stellen. Dat gebeurde door op scholen naar een bewijs van vaccinatie te vragen. Dat werd het *pokkenbriefje* genoemd. En dat briefje heeft mijn overgrootmoeder zorgvuldig bewaard.

koepokken en kinderpokken

Op Wikipedia is te lezen dat de koepokken een virale en zeer besmettelijke runderziekte is die ook voor de mens besmettelijk is. De Britse arts Edward Jenner ontdekte

dat melkmeisjes nooit de pokken kregen. Zij kwamen door het melken in aanraking met de koepokken. Zo kwam dokter Jenner rond 1796 op het idee van vaccineren: mensen in contact brengen met een klein beetje van het virus waardoor er een besmetting optrad en mensen kort en niet ernstig ziek werden maar daarna wel beschermd waren tegen de koepokken en de kinderpokken.

opschorten van vaccineren

Vaccinatiebewijzen zijn dus niets nieuws onder de zon, net als problemen rond het vaccineren. In maart 2021 werd het vaccineren tegen Covid-19 met Astra Zeneca opgeschort omdat er mensen ziek werden en overleden als gevolg van de inenting.

De kleinzoon van Jacoba Cornelia van Dam, mijn vader Bastiaan Stok, werd in 1936 geboren. Hij is nooit gevaccineerd tegen de pokken. Het pokkenvaccin was er wel maar er waren kinderen ernstig ziek geworden door een hersenontsteking als ge-

volg van de inenting. De ‘vaccinatie dwang’ vanuit de overheid is in 1928 tijdelijk opgeheven en mijn grootouders hebben ervoor gekozen mijn vader niet te laten vaccineren. De ouders van mijn moeder (geboren in 1937) kozen wel voor vaccineren. In 1939 kwam er een nieuwe vaccinatie regeling. Aan het eind van dat jaar kreeg mijn vader een zusje en zij is wel gevaccineerd. Het advies was in die tijd om kinderen voor hun tweede jaar te laten inenten. Misschien is dat de reden geweest dat mijn vader niet later toch nog is gevaccineerd.

Kortom: vaccineren, vaccinatiebewijzen om naar school of op vakantie te kunnen en problemen rond het vaccineren, ze zijn van alle tijden.

bronnen

nl.wikipedia.org/wiki/Koepokken
historiek.net/pokkenbriefje-vaccinatiebewijs-inenting-verzet/139198/
Diverse krantenartikelen via delpher.nl

Stamvader

door A.H. van der Velde

Ik zit al jaren met een vraag, maar ben het antwoord nooit tegengekomen. Wellicht weet u het antwoord of een van de andere leden van de NGV. De vraag: wat verstaan

we onder een stamvader en wie is dat dan in een familie? Bij voorbaat dank.

Graag uw reactie sturen naar de redactie: nieuwsredacteur-aft@ngv.nl.

Moeite met het opschrijven van je verhaal?

door Jelle Kaastra

Ken jij dat ook? Eenmaal gegrepen door het genealogie-virus, wil je meer en meer uitzoeken. Het begint bij namen en data, en wordt in de loop van de tijd uitgebreid met allerhande leuke wetenswaardigheden over onze voorouders of andere verwanten. En eenmaal op dreef, wordt de honger naar nog meer gegevens steeds groter. Van het opschrijven van een leesbaar verhaal komt het dan nog niet.

Ik ben ook zo'n type, die al bijna een halve eeuw gegevens verzamelt, met de be-

doeling ooit een boek voor familieleden samen te stellen. Maar inmiddels is de generatie boven mij letterlijk boven mij, en zijn mijn broers en zusters inmiddels ook bejaard. Aan wie wil ik het vertellen? Natuurlijk is er de jongere generatie, maar die raakt niet geboeid met een droge opsomming van namen en feiten.

Als ik nog tien jaar wacht, hoeft het misschien niet meer. Dus schrijven maar. Maar hoe? Ik kwam in aanraking met een online workshop familieverhaal schrijven. Ik heb

daaraan meegedaan, en ik kan zeggen dat het me enorm geholpen heeft. Je moet er wel even de tijd voor nemen (liefst dagelijks), maar dan heb je ook wat. Gedurende anderhalve maand leer je in een groep hoe je je verhaal goed op kunt zetten, aankleden en leesbaar kunt maken. De cursus bestaat uit twee ochtenden met instructie, twee individuele gesprekken en interactie met de medecursisten, die elkaar feedback geven op hun schrijffprestaties, en uiteraard je dagelijkse huiswerk.

Ik zal hier een voorbeeld geven. Ik heb voor de cursus gekozen om het levensverhaal van één van mijn voorouders uit de Franse tijd op papier te zetten. Ik had uiteraard al gedurende vele jaren wat gegevens over hem verzameld, ik denk zo bij elkaar twee A4-tjes met allerhande informa-

tie. Door na te denken over zaken als: wat was de rode draad in zijn leven, hoe leefde hij, waarom deed hij dit of dat, wat speelde er in die tijd, enz., heb ik dat alles tot een leesbaar verhaal van zo'n 34 bladzijden kunnen uitwerken. Ik heb daar positieve recensies op gekregen, dus dat smaakt naar meer en motiveert me om het verhaal uit te breiden met de andere relevante generaties en personen.

Wil je ook meer achterlaten dan losse papiersnippers, en wil je het verhaal van je favoriete voorouder(s) vertellen? Dan is zo'n cursus misschien wel wat voor je. Ik heb uitstekende ervaringen met FamilyStory.nl, de cursus die ik gevolgd heb (zelfde naam voor de website). Voor de kosten (op dit moment € 55) hoef je het niet te laten. Van harte aanbevolen!

Genealogiecursus

door Willem van Maren

Bij voldoende belangstelling begint op 3 november 2021 in Veenendaal weer een cursus Stamboomonderzoek. De cursus bestaat uit drie avondlessen

en een bezoek aan het gemeentearchief. Voor verdere bijzonderheden en aanmelding zie cursus.bibliotheekveenendaal.nl/cultuur-geschiedenis

Tenslotte ...

door Thijs van Veen

Een Amerikaanse genealoog en zijn vrouw zijn op weg naar een verre achterneef. Ze rijden al uren over een rustige landweg zonder één stom woord te zeggen want ze hebben ruzie gehad en geen van beiden wil iets toegeven. Op een zeker moment pas-

seren ze een boerderij met een weiland met wat koeien, een paar varkens en geiten. “Zeker familie van je”, zegt de vrouw nogal bits tegen haar man. “Ja natuurlijk”, zegt hij, “maar wel van de koude kant”!

Inhoudsopgave

Van de redactie	37
Colofon	37
Lezingen & Activiteiten	38
Gouden jubileum van onze afdeling	40
Van uw voorzitter	40
Reizen in de 19 ^e eeuw	41
Online-museum De Bilt	42
Genealogisch onderzoek en horigheid	42
Macht, malaise en migraties. Begon zo de opstand? Tussen 1500–1700 in de Zuidelijke Nederlanden en Frankrijk	46
Centennial, een nieuw stamboomprogramma	52
Delpher	53
Middeleeuwse kastelen in de Gelderse Vallei	54
In memoriam Dick Regtien	55
Korstiaantje en haar Zwitser	57
What's in a name?	61
Vaccineren, vaccinatiebewijzen en twijfels over vaccineren zijn van alle tijden	62
Stamvader	63
Moeite met het opschrijven van je verhaal?	63
Genealogie cursus	64
Tenslotte	64

